Bilim ve Teknik

700 Sayılık Yolculuk

Dr. Özlem Ak [*TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*

Bilimle toplumu, toplumla bilimi buluşturuyoruz...

Bir derginin hikâyesi bazen bir masa etrafında ortaya çıkan bir fikirle başlar. TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun 24 Ekim 1966 tarihli toplantı tutanakları, bugün Türkiye'nin ilk ve en köklü popüler bilim dergisinin temellerinin bu toplantıyla atıldığını ortaya koyuyor. O toplantının gündeminde lise öğrencilerine ve toplumun geneline hitap edecek, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri herkesin anlayabileceği bir dille aktaracak bir dergi çıkarılması vardı. Kurul üyeleri derginin biçimi, içeriği ve hatta adı üzerine fikir yürüttü: "Herkes İçin Bilim" ve "Bilim Dünyası" gibi öneriler gündeme geldi. Bu isimler kullanılmasa da toplantı gündeminin ardındaki hedef netti: Bilimi yalnızca toplumun belli bir kesiminin ilgi alanı olmaktan çıkarıp toplumun gündelik hayatının bir parçası hâline getirmek.

1 Ekim 1967'de TÜBİTAK *Bilim ve Teknik* dergisinin ilk sayısı okurlarla buluştu. Beş bin adet basılan ilk sayı kısa sürede tükendi ve ikinci 5 binlik baskı yapıldı. O günlerin sınırlı teknik imkânlarına, dağıtım güçlüklerine ve popüler bilim yazısı hazırlayacak yeterli sayıda uzman bulmanın zorluğuna rağmen dergi yayımlanmaya devam etti. Zamanla bilimi herkesin anlayabileceği bir dille anlatma hedefi, *Bilim ve Teknik*'in en ayırt edici özelliği hâline geldi. Popüler bilim dergilerinin ülkemizdeki ilk örneği ve bilim iletişiminin öncüsü olan *Bilim ve Teknik* aynı zamanda aralıksız olarak yayın hayatına devam eden dünyadaki en eski 13. dergi olma özelliğine sahip.

Derginin ilk editörü olan ve bu görevi 11 yıl sürdüren Nüvit Osmay, 1970'li yıllarda kaleme aldığı bir yazıda derginin geldiği noktayı şöyle özetliyordu: "Tiraj 20 binlere ulaştı, abone sayısı 3 bin 500'ü geçti. Ufak tefek kusurlarımıza rağmen *Bilim ve Teknik*, Türkiye yayın dünyasında yerini almış, genç ve yaşlıların severek okuduğu bir dergi hâline gelmiştir." Dergi artık yalnızca büyük şehirlerde değil, Türkiye'nin dört bir yanında okurlara ulaşıyordu.

Bilim ve Teknik, yıllar içinde yalnızca bilim ve teknolojideki gelişmeleri aktarmakla kalmadı, kendisi de değişti, dönüştü. 1980'li yılların sonlarına gelindiğinde dergi ekibi, okur geri bildirimlerini daha sistemli biçimde toplamak için anketler düzenledi. Amaç, okurun beklentilerini doğrudan öğrenmek ve dergiyi bu doğrultuda geliştirmekti. Bu anketlerin ardından içerik ve tasarımda çeşitli yeniliklere gidildi, başlıkların dili sadeleşti, görsel kullanımı artırıldı.

1990'lı yıllar, *Bilim ve Teknik* için yalnızca içerikte değil, basılı yayıncılığın yanı sıra dijital ortamlarda da varlık göstermeye başladığı bir dönem oldu. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte bilgiye erişim alışkanlıkları hızla değişirken dergi de bu dönüşümün dışında kalmadı. Ocak 1991'de Türkiye'de basılı yayıncılıktaki ilk web sayfası *Bilim ve Teknik* için hazırlandı.

1998'de derginin internet sitesi yenilendi, Türkçe popüler bilim içeriği arayan okurlar için çevrim içi ortamda da bir buluşma noktası oluşturuldu. Böylece dergi, basılı sayfaların ötesine geçerek ve erişim alanını genişleterek özellikle yeni kuşaklara da ulaşmaya başladı.

1994 yılı, *Bilim ve Teknik* için bir dönüm noktası oldu. Derginin tasarımı ve boyutu yayınlandığından beri ilk kez değiştirildi. Tel dikişten Amerikan cilt baskıya, soğuk dizgiden bilgisayarlı tasarıma geçildi. Dergi, biçimsel olarak önemli bir değişim geçirdi: Boyutu büyüdü, sayfa sayısı arttı ve daha çağdaş bir tasarım anlayışı benimsendi. Başlangıçta bazı okurlar bu değişime mesafeli yaklaşsa da dergi zamanla bu dönüşümü kimliğinin doğal bir parçası hâline getirdi. Bu süreç, *Bilim ve Teknik*'in yalnızca köklü geçmişine dayanan değil, değişen okur alışkanlıklarına uyum sağlamaya çalışan "canlı" bir yayın olduğunu da gösterdi.

Eylül 1998'de Türkiye'deki ilk amatör gökbilim faaliyetleri ve "Gökyüzü Gözlem Şenliği" *Bilim ve Teknik*'in çalışmaları ile başladı. Mayıs 2001'de Türkiye'de ilk buluş şenliği etkinliklerini başlatan yine *Bilim ve Teknik* dergisi oldu.

Kasım 2003'te Formula-G Güneş Arabaları Yarışları sayısı yayımlandı ve Türkiye'de ilk alternatif enerjili araç yarışları çalışmaları başladı. Haziran 2006 sayısı ile birlikte 39 yıllık dergi arşivi DVD'si verildi. Okurların yoğun talebi üzerine aynı sayının arka arkaya üç defa baskısı yapıldı ve tüm baskılar iki hafta içinde tükendi. Bu da derginin yayın hayatındaki bir rekor olarak tarihe geçti. Ocak 2007'de dergi ekibi tarafından hazırlanan *Meraklı Minik* dergisi yayın hayatına başladı.

Derginin tasarımında son köklü değişim 2017 yılında gerçekleştirildi, bu süreçte derginin logosu da yenilendi. 2025 yılında ise sayfa tasarımlarında çeşitli güncellemeler yapıldı. *Bilim ve Teknik* için içerik zenginliği kadar görünürlük ve okurun gözüne hitap eden bir görsel dil de her zaman önemsendi, bu anlayış doğrultusunda tasarım, yıllar içinde düzenli olarak güncellendi.

Çocuklara Açılan Kapı

Derginin hikâyesi yetişkin okurlarla sınırlı değildi. 1995'te *Bilim ve Teknik* içinde yer alan "Küçük Eller Bilimde" köşesi, çocuklara ayrılan iki sayfalık bir alan olarak başladı. Beklenenden büyük ilgi gören bu köşe, 1996'da "*Bilim ve Teknik* Çocuk Eki"ne dönüştürüldü. On altı sayfalık bu ek zamanla içerik ve biçim olarak gelişti. 1998'de bağımsız bir çocuk dergisine dönüşerek *Bilim Çocuk* adıyla yeni bir kimlik kazandı. Böylece *Bilim ve Teknik*'ten bilimi çocuklara sevdirmeyi hedefleyen yeni bir yayın doğmuş oldu. Bu süreç, derginin yalnızca bugünün değil, geleceğin okurlarını da düşünerek hareket ettiğinin güçlü bir göstergesi.

30. Yıla Girerken...

Bilim ve Teknik

TÜBİTAK

16 Mart 2020'de dergi arşivi ücretsiz olarak herkesin erişimine açıldı. Bugüne kadar 100 milyona yakın içerik dosyası indirildi. Bugün geriye dönüp baktığımızda *Bilim ve Teknik* arşivi yalnızca eski dergilerden oluşan bir koleksiyon değil, Türkiye'nin bilim ve teknolojiyle kurduğu ilişkinin de uzun soluklu bir kaydı. Eski sayıları karıştırmak, bir zamanlar "geleceğin teknolojisi" olarak sunulan bazı fikirlerin çoktan hayatımıza girdiğini, bazılarının ise aradan geçen on yıllara rağmen hâlâ gerçekleşmediğini görmek açısından çarpıcı bir zaman yolculuğu etkisi oluşturuyor.

Uzay yarışının heyecanı, bilgisayarların gündelik hayata giriş serüveni, robotlar, yapay zekâ, genetik alanındaki atılımlar, çevre sorunlarına dair erken uyarılar... Hepsi bu sayfalarda, dönemlerinin ruhunu yansıtan izler olarak duruyor.

1966'da bir toplantı masasının etrafında dile getirilen "herkes için bilim" fikri, bugün 700. sayısına ulaşan köklü bir yayın geleneğine dönüşmüş durumda. Yıllar içinde yayın yönetmenleri, editörler ve yazarlar değişti, farklı kuşaklardan okurlar dergiyle buluştu, bilim ve teknoloji baş döndürücü bir hızla ilerledi. Ancak değişmeyen bir şey var: *Bilim ve Teknik*'in bilimi günlük hayatın parçası hâline getirme çabası.

Derginin her sayısının hazırlanış süreci başlı başına bir serüven. Konu seçimi, yazarların metinleri, çizerlerin ve tasarımcıların görsel kimliği şekillendirme çabası; işte tüm bunlar, derginin her ay sanki ilk kez çıkıyormuş gibi yeniden inşa edilmesi anlamına geliyor.

Zaman içinde bu sürecin içinde yer alan kişiler değişmiş olsa da ortak bir motivasyon varlığını sürdürüyor: Bilimi anlaşılır kılmak ve merakı canlı tutmak.

Yedi yüzüncü sayısını yayımladığımız bugün *Bilim ve Teknik*; 96 sayfalık içeriği, 12 sabit köşesi, poster ve özel kitap gibi ilgi çekici ekleriyle okurlarıyla buluşuyor. Yenilenen web sitesi, geniş konu yelpazesi, güncel bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ele alan haber ve yazılarıyla her ay zengin bir içerik sunuyor. Dergi yalnızca basılı sayfalarla sınırlı kalmıyor, 2025 yılından bu yana bilim insanlarıyla yapılan ve dört farklı platformda yayımlanan podcast yayınları 30 bini aşkın dinlenme sayısına ulaşmış durumda.

Bilim ve Teknik Türkiye'nin en çok okunan dergileri arasında yer almaya devam ediyor.

"700", yarım asrı aşan bir emeğin, kuşaklar boyunca süren bir merak kültürünün ve bilimi toplumla buluşturma çabasının önemli bir kilometre taşı. Bugün dergiye bakan bir okur yalnızca güncel bilim haberlerini değil aynı zamanda geçmişten bugüne uzanan bir yayıncılık geleneğinin izlerine de tanık oluyor. *Bilim ve Teknik* dün olduğu gibi bugün de bilimi anlaşılır kılarak toplumla buluşturan bir köprü olmayı sürdürüyor.

Bu izler, *Bilim ve Teknik*'in hikâyesinin nesiller boyu sürecek bir bilim yolculuğu olduğunu gösteriyor, bilime duyulan ilgi sürdükçe bu yolculuk da sürecek. ■

Nesiller büyüten dergi *Bilim ve Teknik* ile nice 700. sayılara!